

Bányai Emőke: Strong Social Work - Szociális munka Belgiumból nézve

A szervezők bemutatása

2024. április 25-26-án, Belgium soros európai elnöksége alatt tartotta meg European Social Work című konferenciáját Brugge-ben a Flamand Szociális Munkások Platformja, a Strong Social Work. Az 2018-ban alapított szervezet területi alapon szerveződik, minden kisebb lokális egységnek, valamint Brüsszelnek is van Strong Social Work szervezete, melynek keretében a szociális szakembereket képző iskolák és a praxisban dolgozó szakemberek szerveznek olyan alkalmakat, melyeken lehetőség nyílik kapcsolatok kiépítésére és tudásmegosztásra az aktuális kihívások mentén. A European Social Work Conference célja azonban nem csak a lokális szakmai együttműködés fejlesztése, hanem nemzetközi kapcsolatok kiépítése is volt, ahol a helyieken kívül különböző európai országokból érkező szociális munkások oszthatták meg tapasztalataikat. A szervezők illetve együttműködő partnerek között is számos európai, illetve globálisan működő szervezetet találunk, mint például az IFSW, az Eurochild, a Save the Children, és így tovább. (<https://departementwvg.be/swc24/partners>)

A konferencia megszervezésének egyik fő motivációját az adta, hogy a szociális munka Európa szinte összes államában jelen van, de különféle szervezeti keretek között. A különbségek egyrészt abból fakadnak, hogy a jóléti állam másféle típusai épültek ki az egyes országokban, másrészt a civil társadalom is eltérően fejlődött: sokféle formája lakossági kezdeményezés vagy emancipációs küzdelmek révén jött létre, melyek egy része később beépült az állami/önkormányzati szolgáltatások közé. A szociális munkások így különféle szektorokban és szervezeti feltételek között dolgoznak, de az eltéréseknél erősebben az összekötő jegyek – ezek fogalmazódnak meg a szociális munka globális definíciójában. (<https://departementwvg.be/swc24/strong-social-work>)

A szociális munka etikai alapját az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában (1948) megfogalmazott értékek adják. Az emberjogi megközelítés alkalmazása kosszú távú erőfeszítéseket igényel és feltétele, hogy a szociális szolgáltatások, valamint maguk a szociális munkások is sokszínűek legyenek. Ennek megfelelően a Strong Social Work keretében együttműködő szervezetek szerint a hatóságoknak el kell ismerniük a szociális munka kritikai jellegét és teret kell adniuk az ennek megfelelő szociálismunka-gyakorlatnak, az európai társadalmak demokratikus jellegének erősítése érdekében.

A szociális munka feladata a Strong Social Work felfogásában, hogy tematizálja, politikai viták tárgyává tegye, hogy milyen társadalmat szeretnénk építeni. Ennek érdekében az igazságossággal és egyenlőséggel kapcsolatos kérdéseket újra és újra fel kell tenni, láthatóvá kell tenni a szükségleteket, a sérülékeny csoportok hangját felerősíteni, a társadalmi kihívásokra új és hatékony megoldásokat keresni. (<https://departementwvg.be/swc24/strong-social-work>)

Az emberi jogok biztosítása és védelme: főbb állomások az elmúlt 15 évben

A Strong Social Work szervezetei a közelmúltra visszatekintve a következő dokumentumokat tartják kiemelkedő fontosságúaknak:

- 2009: Alapvető Jogok Kartája (Charter of Fundamental Rights) – minden EU-polgárt megillető szabadságok és jogok dokumentuma
- 2017: A szociális jogok pillérei Európában (European Social Pillar of Social Rights) – az erős szociális Európa 20 alapelve (egyenlő esélyek, hozzáférés a munkaerőpiachoz, elfogadható munkakörülmények, szociális védelem, a szegénység elleni védelem, társadalmi inklúzió. Ebben az akciótervben a bizottság e célok elérését segítő kezdeményezéseket kezdeményezéseket fogalmazott meg, melyek végrehajtása a nemzeti, regionális és helyi hatóságok, társadalmi partnerek és a civil társadalom feladata.
- 2019: A Zöld Egyezmény (Green Deal)
- 2020-2030-as időszakra szóló Európai Digitális Programtervezet (European Digital Agenda)
- 2024: a szociális Európa megerősítése, a szociális pillérek építésének folytatása, (Declaration of the Future of the European Pillar of Social Rights) (<https://departementwvg.be/swc24/strong-social-work>)

Társadalmi kihívások napjainkban

Az európai társadalmak sokféle bizonytalansággal és számos komplex kihívással szembesülnek. A világméretű infláció nyomást gyakorol a piacokra, amely a vásárlókra terheli a következményeket, társadalmi feszültségeket okozva ezzel. A szervezők szerint három fő téma körül csoportosulnak a kihívások, ezek adták egyben a konferencia fő témáit: a klímaváltozás, a digitalizáció és a migráció hatásai. (<https://departementwvg.be/swc24/strong-social-work>)

1. Klímaváltozás

2019-ben az EU elfogadta a Green Deal nevű egyezményt, mely célként fogalmazza meg, hogy

- 2050-re ne legyen üvegházhatást kiváltó emisszió,
- a gazdasági növekedés nem járhat együtt a környezet fokozódó kizsákmányolásával,
- ebből senki és semmilyen terület nem maradhat ki.

Legalább hat olyan folyamat van, mely sürgős beavatkozást igényel, mert veszélyezteti a föld fennmaradását: a globális felmelegedés, a biodiverzitás csökkenése, az ivóvíz-készlet csökkenése, a nitrogén- és foszforkibocsátás és a föld kémiai szennyezése (radioaktív hulladék, nehézfémek, stb.). Emiatt meg kell tanulnunk együttélni a klímaváltozás következményeivel és egy sokkal zöldebb világot kialakítani, ahol az energia termelése és felhasználása hatékonyabb módon történik. Ehhez életmódbeli változás szükséges és ez az átalakulás társadalmi szintű változásokat is okozhat. A célok

eléréséhez és a folyamat során keletkező társadalmi következmények kezelésében a szociális munkának kiemelkedő szerep jut.

A klímaváltozás magával hozza új társadalmi egyenlőtlenségek kialakulásának veszélyét.

A szociális munka feladatai a konferencia előkészítőinek felfogásában a következő területeken koncentrálnak:

- az ökológiai egyenlőtlenségek megfogalmazása
- a sérülékeny csoportok hangjának felerősítése
- a lakhatással kapcsolatos kérdések
- a szociális és ökológiai szemlélet összekapcsolása
- a fenntarthatóságot segítő gyakorlatok kidolgozása és terjesztése
- a klíma-migráció
- a probléma sürgető jellegére való figyelemfelhívás, edukáció.

1. Digitalizáció

A digitalizációval kapcsolatos célokat a European Digital Agenda for 2020-2030 határozza meg, ezek a következő területekre koncentrálnak:

- biztonságos digitális terek létrehozása
- a fair digitális verseny felügyelete
- Európa digitális szuverenitásának biztosítása.

A digitalizáció számtalan lehetőséget teremt világszerte, de az egyenlőtlen hozzáférés a társadalmi polarizációt is erősíti – elsősorban a jólétben élők esélyeit növeli. A szociális munka feladata a digitális szakadék csökkentése az internet elérés lehetővé tételével, a kompetenciák növelésével, a digitális térben nyíló lehetőségek megismertetésével, a sérülékeny csoporthoz tartozó felhasználók hangjának erősítésével, az internetes veszélyekre való felkészítéssel, adatvédelmi intézkedésekkel. A globális Észak és a globális Dél közötti szakadék ezen a téren is tovább nyílik, ami újra felveti a dekolonializáció újabb hullámának szükségességét.

Új veszélyforrást teremt a hamis információk (fake news) terjesztésének lehetősége, a cyberbűnözés, az információs háború és az etikátlan üzleti gyakorlatok megjelenése.

A szociális jogok digitális gyakorlása magában hordja azt a veszélyt, hogy sokan nem tudnak élni a jogaikkal. A szociális munkások feladata többek között az, hogy erre felhívják a döntéshozók figyelmét. Az információk digitális elérése azonban csökkenti a személyes elérés fontosságát – fennáll a veszélye, hogy a szociális munkás nem látja az ügyfelét és annak környezetét. A digitális eszközöket jól használó csoportokat

(serdülők, fiatal felnőttek) viszont ezen a csatornán lehet a legjobban elérni, ami új lehetőséget teremt a szociális munka számára.

Ugyanakkor a digitális eszközök használatának veszélyeit szem előtt kell tartanunk és erre edukálnunk kell olyan, sérülékeny csoportokat, mint például a gyerekek, a digitális készségekkel kevésbé rendelkező szülők illetve idős emberek. Szembe kell néznünk azzal is, hogy a mesterséges intelligencia és a robotizáció megváltoztathatja a szociális munka szerepét.

2. Migráció

A migrációval kapcsolatos kihívások különféle formában jelenhetnek meg: 2022-ben Európa lakosságának közel ötöde, több, mint 95 millió ember élt a szegénység vagy a társadalmi exklúzió veszélyében. Mindeközben a világ nagy demográfiai átalakuláson megy keresztül. Európában 2050-re a 65 év feletti népesség aránya a lakosságon belül 30 százalék fölé emelkedik (jelenleg 20 százalék). Az európai társadalmak etnikai, kulturális szempontból sokfélebbek lettek az elmúlt 30 évben. Mindennek ellenére megjelent a jóléti sovinizmus – az a nézet, hogy a szociális ellátások csak az adott ország „saját” népességét illetik meg, így a szociálpolitika folyamatosan társadalmi inklúzió/exklúzió kérdéseivel szembesül a migrációs folyamatok kapcsán.

(<https://departementwvg.be/swc24/strong-social-work>)

Ezekkel a világszintű társadalmi változásokkal nemcsak a politikusok és a szociálpolitikusok szembesülnek, hanem a szociális munkások mindennapi munkáját is befolyásolják. Néhány példa erre:

- A nemzetközi konfliktusok, a hamis hírek erősen befolyásolják a szociális munka gyakorlatát.
- A klímaváltozással kapcsolatos elvárások sokszor nem megvalósíthatóak a szegénységben élő közösségekben.
- Mivel egyre több szolgáltatás digitálisan elérhető, egyre több társadalmi szempontból sérülékeny ember számára nem lesznek elérhetőek ezek a szolgáltatások.
- Az infláció következményei, a megélhetési költségek növekedése erősen sújtja a szegénységben élőket.
- 2024-ben, a belga elnökség alatt az EU újra elköteleződött a szociális Európa eszméje mellett, melynek megvalósításában a szociális munkásoknak kiemelt szerepük van, mivel az európai társadalmak sok bizonytalansággal és számos társadalmi problémával néznek szembe. Háború van Ukrajnában és Gázában, melyek nyomán humanitárius krízisek lépnek fel. Az ideálisnak tekintett nyitott, globális és demokratikus világot veszélyezteti az autokráciák, a protekcionizmus és a nacionalizmus szélsőséges formáinak felemelkedése. A különféle kulturális identitások okozta feszültségek miatt a társadalmi-gazdasági polarizálódás is egyre inkább veszélyezteti a társadalom egységét. A fent megfogalmazott változások miatt európai szintű együttműködésre van szükség a

szociális munkások között, transznacionális szociális munkára, a tapasztalatok és a szakértelem megosztására.

<https://departementwvg.be/sites/default/files/media/20240424%20EUSWC%20core%20messages.pdf>

A fenti gondolatok alkották a konferencia keretét, melynek bevezető előadását az európai szociális munka tendenciáit talán leginkább átlátó, Magyarországon is jól ismert Walter Lorenz tartotta. Gondolatmenete a 20. század közepétől indult, mely szerint a II. világháború utáni jóléti állam egy olyan projekt volt, mely újraelosztáson alapuló jóléti jogokat hozott létre, a karitást átalakította szociális jogokon alapuló ellátásokká, mely a társadalmi tagságon (*social citizenship*) alapult. Ezt a jóléti államot azokban a 21. században nem engedhetjük meg többé magunknak. Az Európai Unión belül zajló egyesülési folyamat ígérete – mely szerint a helyi nacionalista törekvéseket békés együttműködés váltja fel, bár a szociálpolitika nemzeti hatáskörben marad a szubszidiaritás elve alapján, nem föderális módon szerveződik – csak részben valósult meg.

1968-tól új társadalmi mozgalmak bontakoztak ki, a civil társadalom feléledésének voltunk tanúi – folytatta Lorenz –, ugyanakkor felerősödtek az identitással kapcsolatos kérdések: a feminizmus politikai kontextusba helyezte a személyes tapasztalatokat: „the personal is political”, megerősödtek a korábban többnyire fehér bőrűek által dominált közösségekben a nem fehérek mozgalmi (black social work), hangsúly került az őslakosok tapasztalataira és tradícióira (indigenous social work traditions), a Freire által megfogalmazott elnyomottak pedagógiája teret nyert a szociális munkában.

Lorenz gondolatmenete szerint a keynesianizmus vége, az olajválság, Margaret Thatcher kormányzása a neoliberalizmus kibontakozását hozta. 1989-től Kelet Európa országaiban jelentős politikai változások történtek, neoliberális elvek mentén alakultak a jóléti intézkedések, ugyanakkor a civil szervezetek jelentős aktivitásának lehettünk tanúi. A szociális jogokon alapuló berendezkedés kialakítása, szociálmunkás-képzések kialakítása az Európai Unióhoz való csatlakozás előfeltétele volt. Lorenz nyitva maradt kérdése, hogy mindez tekinthető-e a kolonizáció egy új formájának?

A szekciók a fenti bemutatott témák mentén szerveződtek. Számomra a legérdekesebb Lieven Miguel Kandolo szekcióelőadása volt, mely a szociális munka dekolonizációjáról szólt. A politikai környezetet Belgiumban is a szélsőjobb előretörése, más pártok általi elfogadása jellemzi – ebben a helyzetben fokozott figyelmet kell a szociális munkának fordítania arra, hogy a koloniális hagyományok ne erősödjének fel. A szakma gyakorlóinak tudatosan oda kell figyelniük arra, hogy a Belgiumban élő, színes bőrű kisebbségek nem rendelkeznek egyenlő esélyekkel a helyben született, fehér bőrűekhez képest a munkaerő-piacon, az egészségügy és az oktatás területén; sokkal kevesebb lehetőségük van múltjuk megismerésére, intergenerációs traumáik feldolgozására. A mai szociális munkásoknak meg kell ismerniük a kolonizáció történetét, hogy fel tudják ismerni az ebből fakadó egyenlőtlenségeket, azokat a küzdelmeket, melyeket a hátrányokat elszenvedők vívtak.

Tisztában kell lenniük a család, a korábbi közösség elvesztésének következményeivel, illetve fel kell ismerniük azokat a mikro-agressziókat, melyeket ezeknek a csoportoknak a tagjai elszenvednek, ahogy a múlt megjelenik mindennapi életükben. Az Európa-centrikus szociálismunkás-képzést egy sokkal több perspektívájú képzésnek kell felváltania, mely magában foglalja a fent említett szempontokat, lebontja az ezzel kapcsolatos tabukat és megtanulja meghallani ez említett csoportok hangját és történeteit. [https://soundcloud.com/ahmed-al-massouf/stella-nyanchama-okemwa-power-andthe-public\[...\].IwAR2DGxsIUWbSU-kAZ3vxu-ZvHHkZWWboRcZ43_RrPMi8CGvOO-D3UpZr3AM](https://soundcloud.com/ahmed-al-massouf/stella-nyanchama-okemwa-power-andthe-public[...].IwAR2DGxsIUWbSU-kAZ3vxu-ZvHHkZWWboRcZ43_RrPMi8CGvOO-D3UpZr3AM)

A fenti összefoglalásból talán érzékelhetővé válik, hogy mennyire más és mennyire azonos kihívásokkal néznek szembe a Belgiumban élő kollegáink. Perspektívájuk megismerése azonban akkor is hasznunkra válik, ha az a mindennapi realitás, amiben dolgozunk, sokban hasonlít, de sokban különbözik is egymástól.